

Pomladne pesmi.

1. Tolažba.

„Lepo gori tam gôri solnce,
Veselo kosek žvrgoli,
Kako smo, mama, vsi veseli,
Zakaj ste žalostni le vi?

Da niste z nami vred na trati,
Zato ne bodi vam hudo,
Jaz šopek pisan sem povila
Za vas, kako diši lepo!

Radujte, mamica, se z nami,
Vzemite lepi šopek ta.“
Objema hčerko bolna mati
In solza ji v očeh igra.

Greg. Gornik.

Spomini iz otročjih let.

(Piše Ludovik Črnej.)

10. Presmec.

Presmec, cvetnonedeljska »butara«, »leseni žegen«, »pušelj« in Bog vé, kaka različna slovenska in neslovenska imena še imaš krog po naši dragi domovini, povsod pa vzbujaš isto neizmerno veselje, posebno kmečkim dečkom. — O, tudi meni si je vzbujal nekda! — Majhen sem še bil, komaj »do mize«, pa že so mi morali obljubiti, da bom nesel presmec, prej nisem dal mirú. In ko je jug popihal sneg raz goličav in je ljubo solnčece vzbujalo spečo naravo: ptičice drobne, da so začele čvrčati in žvrgoleti, sanjave zvončke, ljubke trobentice in dišeče vijolice, da so razveseljevale oči in nosek, in drevje in vse rastlinstvo, da mu je oživila kri v otrplih žilah, tedaj je oživila tudi v meni že itak živa kri, in bil sem od pêt do glave poln veselja

in življenja. Pa bolj kot drugo vse veselila me je misel na presmec. Naš vsakdanji delavec mi je obljubil, da mi ga splete, samo lesa mu naj pre-skrbim. Tedaj pa sem navlekel pol kleti hoste, a ko sem jo pokazal možu, rekel je smehljaje se, da ni pravi tak les. Naročil mi je, kaj vse mora biti; a kaj, ko nisem nič poznal! — Rad sem bil torej, da so me poklicali trije vaški dečki s seboj »po les za presmec«.

»Ali imaš nož?« vprašal me je največji. Jaz pa sem izvlekel iz žepa lep, nov nožič z rudečim ročem, ki sem ga bil dobil od strica. Za pol sveta bi ne bil dal tega nožiča. — Ko smo prišli v log, hiteli so drugi rezati ravne šibice hudobike, črenslje itd., jaz pa sem le to dobil, kar je njim preostajalo. In še celó svoj novi nožič sem moral posoditi tistemu dečku, ki me je bil prej vprašal zanj, on pa mi je dal za ta čas svoj stari šiček. Kako sem trepetal za svoje rezilo, da mi je zlomi ali napravi zobe vanj! Reči pa si nisem ničesar upal.

Mnogo smo si bili narezali in jaz sem že komaj nosil, ker sem vse pobiral.

»Tise nam še manjka«, je rekel jeden; drugi pa, tisti, ki je imel moj nož, je dejal: »Jaz vem za njo; tam-le gori na vrhu pred tisto kočjo je celo drevo.« Nato je šepnil tovarišu nekaj na uho. Ko smo prikobacali blizu vrha, pokazali so mi tiso in mi velevali, naj je mnogo narežem. »Tu imaš svoj nož«, dejal mi je oni dečko. Vesel sem mu vrnil njegov nož in se lotil dela. Slutil nisem nič hudega, četudi se mi je čudno zdelo, zakaj ostajajo tovariši tako daleč v ozadju. — Narezal sem že precej vej, kar prikriči iz bajte zamazana babnica. K nesreči se mi je bil nož tako v les vpičil, da ga nisem mogel izdreti. Pa tudi nisem mislil na to, ampak udrl sem jo tjakaj, kjer so bili ostali tovariši; a glej, nobenega ni bilo več. Ker je letela ženska za menoj, planil sem kar naravnost prek gozda, kričé, kakor da bi me bil kdo živega drl. Skoraj nisem čutil zemlje, tako so me nesle pete, kar hipoma nisem mogel nikamor več. Zakričal sem še glasneje, misleč, da me drži pre-ganjevalka in — zvalil sem se na zemljo. Polagoma sem še-le izprevidel, da sem bil sredi robidovja. O ženski ni bilo ne duha ne sluha. Ko sem se izbasal iz trnja, zaslišal sem od leve strani glasno kričanje; bežal sem torej na desno. Ko sem se pa ozrl, videl sem dobro, kako je držal v vinogradu neki mož dva moja tovariša; jednega za lase, drugega za uho. Nič nisem dolgo opazoval tega prizora, ampak tekel sem naravnost domov. Stopil sem v sobo, ko so mati ravno pobrali krožnike z mize. »Kje pa si se potepal?« vprašali so resno in pristavili: »Kdor časa pravega ne vé, naj pa ostanke drugih jé!« — Pogledal sem v skledo, in glej, ravno ta dan izjemoma ni nič ostalo. Le ob robu se je še poznalo, da so jedli riž na mleku. Oj, kako sem vedno hrepenel po takem rižu! Pa s tem še ni bilo konca. Začela se je z menoj prava preiskava, in konec je storila šiba, zato, ker nisem bil povedal, kam da grem. — Kaj vse sem prestal ta dan; a najbolj me je bolelo to, da nisem imel ne noža, ne lesa za presmec. No, mojim tovarišem ni bilo nič bolje. Le sosedov jo je odnesel; a hlače si je vendar raztrgal, ko je padel na koleno — in siromak je imel le jedne. Tista dva dečka, ki sta bila mene spravila krast — kar sem pa še-le pozneje umel — dobila

sta pošteno plačo od viničarja, ker sta beže po vinogradu kolje podirala in trla. Lesa ni imel torej nobeden nič. Obupal sem že gledé presmeca, kar mi prinese v soboto naš delavec celo butaro šibovja. Spletel mi je doma tako dolg presmec, da me je v nedeljo metal po poti v cerkev in domov, kadar je količakj potegn timer. — Noža pa le nisem videl več.

Listje in cvetje.

Nekaj cvetličja iz pesništva.

(Nabira in razkazuje St. pl. Orlovič.)

Č) Sinekdoha.

Poleg metafore imamo še dva prenosa, sinekdoho in metonimijo, ki ju nekateri uklepajo v jedno skupino, ker sta si res močno podobna. Tukaj se namreč ne zamenjujejo predmeti mej seboj radi podobnosti kakor v metafori, marveč radi neke medsebojne zveze, ki je pri sinekdohi bolj zvananja, skoro bi rekel, mehanična, kažoč se v širnem ali ožjem obsegu, pri metonimiji pa bolj notranja, miselna. Ker sta obe precej obsežni, ju tudi mi ločimo in govorimo najprej posebej o sinekdohi.

Glavna reč je tukaj delitev: ali se vzame del mesto celote, ali pa celota mesto dela po znanem latinskem izreku: „*pars pro toto*“ ali „*totum pro parte*“. In po tem znaku še lažje spoznavamo sinekdoho, ako si najprej mislimo, da je del drugačen kakor celota, n. pr. nimam svojega ognjišča (= hiše); vzeli so ga pod streho (= v hišo); v hlevu stoji petero glav ali repov (= živalij); v potu obraza si služi kruh (= živež in druge potrebščine).

Večkrat so pa posamezni deli, iz katerih obstoji celota, jednaki ali slični; tu pa nastane sinekdoha, ako se postavi:

a) vrsta namestu razreda, n. pr. to je lepa žival (= konj); po zraku ptica (= škranec) kroži, itd.;

b) razred namestu vrste, pojedina oseba namestu obnega imena, na primer: v gozdu so doma volcje (= zveri); „Nimrod“ (= lovec); Job (= trpin), itd.;

c) abstraktno ime mesto konkretnega, na primer: sedanja mladost (= mladina, mladi ljudje);

č) jednina za množino, n. pr. sovražnik (= sovražniki) je pridrl; Francoz (= Francozi) je bil potolčen itd.;

d) določeno število za nedoločeno, n. pr. tisoč (= veliko) let; stonoga žival (= z mnogo nogami);

e) jeden izmej enakih delov, v katere se dá razkrojiti celota, na primer: dobra kapljica (= pijača), lepo zrno (= žito);

f) celota mesto enakih delov, na primer: morje (= morski valčki) pluska ob bregove, zemlja (= prst) ga krije.

Sinekdoha je tudi, če pridevnik zastopa samostalni, n. pr. Vsemogočni, namesto Bog; vi mladi (= mladi ljudje). — Semkaj spada tudi slučaj, ko stoji samostalni poleg substantivovanega pridevka v obliki prilastka, na primer: temna noči (= temna noč).

Zgledi sinekdoh:

Turška roka pokončala
Z domom mojim dom je tvoj.
(Stritar.)

Iz boja vojaki domov
Pod rodni se vračajo krov
— — — — —
Oj, koliko jasnih je lice! (A. Funtek.)

Potihnil glas je vijolin,
Strunar odbrenkal je. (Gregorčič.)

Stotisoč svetil na zvezdišču gorí,
Stotisoč čutil v tem svetišču plamti.
(Gregorčič.)

Temna zelen planinskih trav
In vedra višnjevoš višav
Lepo se v njih (valovih) je zlila.
(„Soči“.)

Rešitev pustne zastavice.

Prav so uganili: Sajovic Gvidon, tretješolec v Kranju; Faturjev Ivanek na Rakeku; Koprivnikar Fanči, Huber Mici, Hrastnik Mici, Šapla Anica in Milavec Pepca, gojenke čč. gg. šolskih sester v Mariboru; Kunelj Alojzija, Zupan Mar., učenci, Cerjak Jožef, Kunelj Ferd., Asič Karol, učenci v Podsredi; Novak Julija, učenka V. razr. v Senožečah; Mimi Bantova, poštna uprav. na Dobrovi; Skrinjar Miroslov, dijak v Trstu; Salberger Adolf, prvšol. v Kranju; Klun Jožef, četrtošolec v Novem mestu; Jugovič Franja, nadučiteljica v Kranju; Osana Tinica in Milka, učenci pri svetem Duhu nad Krškim; Bončar Boštjan, Drgane Franc, Krajgher Primož, Kukla Jurij, Senčar Marko, osmošolci v Ljubljani; Zupančič Janko, učitelj v Kolovratu; Meglič Berta, učenka IV. razr. na Vranskem; Poldka Rott ova, učenka IV. razr. v Stari cerkvi; Punčuh Miroslov, učenec v Spod. Idriji; Praprotnik Nežika, Šporn Jul., Rudi Lizika, Šmajs Jerica, Vovšek Micika, Brložnik Franica, Čulk Liz., Lah Micika, Kok Režika, Rössner Malč., Muhovec Micika, učenke III. razr. v Braslovcah; Gomilešek Minka, učenka I. slov. mešč. šole pri gg. uršulinkah v Ljubljani; Šlamberger Marinka, Rajh Matilda, Pušenjak Josipina, Repič Irma, Gorjek Alojzija, učenke IV. razr. v Ljutomeru; Pivk Leop., Sinkovec Florijan, Božič Josip, učenci V. razreda